प्यूठान नगरपालिकाको शहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना, संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि,२०८१

प्रस्तावना

नेपालको संबिधानले नागरिकको मौलिक हकको रुपमा निशुल्क आधारभूत र आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्ने र आफ्नो स्वास्थ्य उपचारको सम्बन्धमा जानकारी पाउने व्यवस्था गरेको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ जनस्वास्थ्य ऐन २०७५ र सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन् स्वास्थ्य अधिकार ऐन २०७५ लगायतका कानुनी व्यवस्था बमोजिम संविधानले सुनिश्चित गरेको मौलिक अधिकारलाई कार्यान्वयन गर्न राज्य तथा नागरिकको दायित्व र कर्तव्यलाई प्रष्ट पारेका छन्। यस परिप्रेक्ष्यमा संविधानले स्थानीय तहको एकल अधिकारको रुपमा स्थापित गरेको र जनस्वास्थ्य ऐन २०७५ र जनस्वास्थ्य नियमावली २०७७ ले निर्दिष्ट गरेको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरी नागरिकको समान पहुँच र उपभोग सुनिश्चित गर्दै संघीय संरचनामा सुशासन सहित गुणस्तरीय आधारभुत स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्नु प्यूठान नगरपालिकाको दायित्व हो। स्वास्थ्य क्षेत्रको विकास नै समग्र विकासको आधार भएकोले स्वास्थ्य क्षेत्रमा भएका प्रगतिहरुलाई विकासका प्रमुख सुचकका रुपमा लिइन्छ। मानव विकास सूचकाङ्कमा सुधार ल्याई पालिकाको समग्र विकासका लागि गुणस्तरीय तथा प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्था गर्न नगरपालिकाले आवश्यकता महसुस गरेको छ। स्वास्थ्य र विकास अन्तर सम्बन्धित भएकोले गरीब, दुरदराजका नागरिकहरु अझै पनि बञ्चितीकरणमा परेको समुदायलाई सेवाको मूलप्रवाहिकरणमा ल्याई मानव विकास सूचकाङ्कमा सुधार ल्याउन आवश्यक छ।

कुनै पनि बेला हुनसक्ने स्वास्थ्य सम्बन्धी बिपद व्यवस्थापन तत्काल गर्नु, नगरपालिका भित्र हुने नवजात शिशु तथा मातृ मृत्युलाई वाञ्छित तहसम्म घटाउनु, बिद्यमान रहेको सर्ने रोगको व्यप्तता तथा बढ्दै गएको नसर्ने रोगको प्रकोप नियन्त्रण गर्नु र जेष्ठ नागरिक, शारीरिक र मानसिक अपाङ्गता भएका, एकल महिला, खास गरी गरीब, सीमान्तकृत र जोखिममा रहेका समुदायलाई आधारभुत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ र पहुँच योग्य बनाउनु यस नगरपालिकाले जिम्मेवारी बोध गरेको छ।

आवश्यक तथा उपलब्ध सबै स्रोत र साधनको अधिकतम परिचालन गरी स्वास्थ्य सेवामा नगरपालिकावासीहरुको समान पहुँच स्थापित गर्ने सँगै संघीय संरचनामा स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको विकास, विस्तार र सुधार गर्दै विद्यमान तथा नयाँ चुनौतीहरूलाई सामना गरेर नगरपालिकाबासीको स्वास्थ्य प्रवर्धन, रोगहरुको रोकथाम, उपचार तथा पुनःस्थापना गर्न प्यूठान नगरपालिकाको स्वास्थ्य नीति २०७८ को दफा ७ को उपदफा १५.१ बमोजिमको उदेश्य कार्यान्वयनमा सहयोग पुर्याउन, शहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना, संचालन तथा व्यवस्थापनका लागि प्यूठान नगरपालिकाले यो कार्यविधि तयार गरेको छ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(१) यस कार्यविधिको नाम प्यूठान नगरपालिकाको शहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना, संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०८१ रहेको छ।

(२) यो कार्यविधि प्यूठान नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागु हुनेछ।

२. परिभाषाः विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा,

(१) संविधान भन्नाले नेपालको संविधान सम्झनु पर्दछ।

(२) शहरी स्वास्थ्य केन्द्र भन्नाले प्यूठान नगरपालिकाको स्वास्थ्य सेवाको पहुँच भन्दा टाढा रहेका यस पालिका भित्रमा स्थायी वा अस्थायी बसोबास गर्ने महिला, बालबालिका, गरिब, तथा सीमान्तकृत वर्ग तथा समुदायको गुणस्तरिय आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच पुर्याई आम नागरिकको स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउनको लागि ल्याइएको विशेष स्वास्थ्य कार्यकम भनी बुझ्नु पर्दछ।

(३) लक्षित बर्ग प्यूठान नगरपालिका भित्रको दुर्गम क्षेत्रमा बसोबास गर्ने महिला, बालबालिका, गरिब, तथा सिमान्तकृत वर्ग तया समुदायहरू सम्झनु पर्दछ।

(४) नगरपालिका भन्नाले प्यूठान नगरपालिका भन्ने सम्झनु पर्नेछ ।

३. शहरी स्वास्थ्य केन्द्र रहने स्थानहरु :

(१) हालको लागि भौतिक पूर्वाधार तयार भएका तपसिल बमोजिमका स्थानहरुमा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र गठन गरी सेवा सञ्चालनमा ल्याइनेछ।

(क) प्यूठान नगरपालिकाको वडा नं. ५ को ढुङ्गेठाँटी

(ख) यस अघि स्थापना भैसकेका शहरी स्वास्थ्य केन्द्रको हकमा पनि यसै कार्यविधि बमोजिम हुनेछ ।

(२) प्यूठान नगर कार्यपालिकाले पछि आवश्यकता महशुस गरि निर्णय गरेमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच नपुगेका स्थानहरुमा क्रमश थप शहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना गरी सेवा संचालनमा ल्याइनेछ।

४. कर्मचारी सम्वन्धी व्यवस्था र दरवन्दी :

(१) शहरी स्वास्थ्य केन्द्र सञ्चालन गर्न देहाय बमोजिमको जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ ।

(क) हे.अ. /अ.हे.व. मध्ये एक जना

(ख) स्टाफ नर्स/अ.न.मी. मध्ये बाट एक जना

(ग) कार्यालय सहयोगी एक जना

नोट: वर्थिङ सेन्टर स्थापना भएमा थप १ जना नर्सिङ कर्मचारी राख्न सकिने ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको जनशक्तिको पदपूर्ति व्यवस्थापन नहुँदा सम्म सम्बन्धित वडाको स्वास्थ्य सस्था वा पालिका अन्तर्गतका अन्य स्वास्थ्य सस्थाबाट स्वास्थ्यकर्मी खटाई कामकाज गराउन सकिनेछ ।

(३) पारिश्रमिक तथा सेवा सुविधा सम्वन्धी व्यवस्था

उपरोक्त बमोजिमको जनशक्तिको व्यवस्था प्यूठान नगरपालिकाको गाउँसभाबाट विनियोजित रकमबाट तलवभत्ता दिने गरि सेवा करार लिने व्यवस्था मिलाइने छ। यसरी नियुक्ति हुने स्वास्थ्यकर्मी तथा अन्य कर्मचारीको सेवा सुविधा प्यूठान नगरपालिकाबाट व्यहोरिने छ साथै सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाईमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी अन्य कर्मचारीहरुको पारिश्रमिक दुइपक्षिय संझौता बमोजिम लागू हुनेछ। जनसंख्या, भौगोलिक अवस्था र विरामीको चापको आधारमा र कार्य विवरणको अवस्था हेरी थप स्वास्थ्य प्राविधिक जनशक्तिको आवश्यकता गर्नुपर्ने भए पछि थप जनशक्तिको व्यवस्था गर्न पनि सकिने छ ।

(४) प्रक्रिया: प्यूठान नगरपालिकामा करारमा जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने सम्वन्धि कार्यविधि २०७५ बमोजिम हुनेछ।

५. शहरी स्वास्थ्य केन्द्रसञ्चालन तथा ब्यबस्थापन

(१) शहरी स्वास्थ्य केन्द्रको सञ्चालन, रेखदेख र समन्वय सम्बन्धित शहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति, बडा कार्यालय, स्वास्थ्य सस्था र नगरपालिकाले गर्ने छ।

(२) शहरी स्वास्थ्य केन्द्रलाई आवश्यक पर्ने औषधी, औजार उपकरण, फर्निचर, मसलन्द लगायत कार्यालय संचालन सम्बन्धि सामग्रीहरुको आपूर्ति व्यवस्था प्यूठान नगरपालिकाले गर्नुपर्ने छ ।

(३) शहरी स्वास्थ्य केन्द्रमा काम गर्ने कर्मचारीहरुको व्यवस्थापन तथा कामको रेखदेख सम्बन्धित शहरी स्वास्थ्य केन्द्र ब्यबस्थापन समिति, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य सस्था र नगरपालिका गर्ने छ ।

(४) शहरी स्वास्थ्य केन्द्रको भवन निर्माण, मर्मत सम्भारका लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी प्यूठान नगरपालिकाको हुनेछ ।

(५) शहरी स्वास्थ्य केन्द्रबाट सेवा प्रवाह गर्दा कम्तीमा सामान्य उपचारात्मक सेवा, खोप सेवा, परिवार नियोजन सेवा, सुरक्षित मातृत्व सेवा, पोषण स्वास्थ्य सेवा, सर्ने तथा नसर्ने रोगहरुको रोकथाम परामर्श तथा स्क्रिनिङ्ग सेवा, औषधी वितरण, स्वास्थ्य प्रवर्द्धन जनचेतना अभिबृद्धि लगायत स्वास्थ्य आमा समूह, समुदाय केन्द्रित तोकिएका अन्य स्वास्थ्य सचेतिकरण र स्वास्थ्य अभियानका सेवा प्रवाहको सुनिश्चितताको व्यवस्था प्यूठान नगरपालिकाले गर्नु पर्नेछ।

(६) शहरी स्वास्थ्य केन्द्रले सेवा दिएका सेवाग्राहीहरुको विवरण स्वास्थ्य ब्यबस्थापन सूचना प्रणालीका बिभिन्न सेवा रजिष्टरमा अनिवार्य अभिलेख राखि मासिक रुपमा सम्वन्धित वडाको स्वास्थ्य सस्था मार्फत नगरपालिका प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ।

६. शहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्तरीय स्वास्थ्य व्यबस्थापन समिति गठन

(१) प्यूठान नगरपालिकामा स्थापना हुने शहरी स्वास्थ्य केन्द्रको सञ्चालन, रेखदेख र समन्वय व्यवस्थापन गर्न देहाय बमोजिम ९ सदस्यि स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति गठन हुने छ ।

(क) नगर प्रमुख- संरक्षक

(ख) शहरी स्वास्थ्य केन्द्र रहेको सम्बन्धित बडाको वडा अध्यक्ष- अध्यक्ष

(ग) समितिले मनोनित गरेको निर्वाचित महिला सदस्य- उपाध्यक्ष

(घ) शहरी स्वास्थ्य केन्द्र रहेको क्षेत्रको विद्यालयका प्रधानाध्यापक/ प्राचार्य मध्येबाट महिला- सदस्य

(ङ) स्थानीय व्यापार संघ प्रतिनिधि- सदस्य

(च) शहरी स्वास्थ्य केन्द्र रहेको सम्यन्धित टोलको महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयं सेविका मध्ये- सदस्य

(छ) वडा कार्यालयका अधिकृत/ सहायक कर्मचारी- सदस्य

(ज) सम्वन्धीत वडाको शहरी स्वास्थ्य केन्द्रको प्रमुख-सदस्य सचिव

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिका अध्यक्ष र सदस्य सचिवको संयुक्त दस्तखतबाट शहरी स्वास्थ्य केन्द्रको बैंक खाता सञ्चालन हुनेछ ।

७. शहरी स्वास्थ्य केन्द्रको जग्गा तथा भवन सम्बन्धि व्यवस्था

(१) शहरी स्वास्थ्य केन्द्रको लागि कम्तिमा जग्गाको लागि ८०० वर्ग मिटर क्षेत्रफल भएको हुनुपर्ने छ। उक्त जग्गा सम्बन्धित समुदायले व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(२) शहरी स्वास्थ्य केन्द्रको भवन कम्तिमा ३ कोठे खानेपानी र शौचालय सहित अन्य आवश्यक भौतिक संरचना समेटि निर्माण गर्नु पर्नेछ र भौतिक संरचना निर्माणका लागि लाग्ने आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन प्यूठान नगरपालिकाले गर्नेछ ।

८. कार्यविधिको व्याख्या

यो कार्यविधि प्यूठान नगर कार्यपालिकाको बैठकबाट पारित भएको मिति देखि लागु हुनेछ ।

९. बचाउ र खारेजी

यस कार्यविधिको कार्यान्वयन गर्दा कुनै बाधा अड्काउ परेमा नगरपालिकाले त्यस्तो बाधा अड्काउ फुकाउन आवश्यक व्यवस्था गर्नेछ ।